

УДК 811.161.2'373.21

НОМІНАЦІЯ ВЕРШИН БОЙКІВЩИНИ: СЕМАНТИКО-МОТИВАЦІЙНИЙ АСПЕКТ

Наталія Сокіл-Клепар

*Львівський національний університет імені Івана Франка,
кафедра української мови,
вул. Університетська, 1/234, 79001 Львів, Україна,
тел.: (032) 239 47 17*

Розглянуто мікроороніми Бойківщини – власні назви елементів рельєфу земної поверхні. Їх проаналізовано крізь призму семантико-мотиваційних особливостей. Географічні назви об'єднано у три умовні групи: краєвидні, культурно-історичні та посесивні мікроороніми. З'ясовано, що найбільше мікрооронімів утворено від географічних термінів. Культурно-історична група мікротопонімів представлена одиницями землеробської та скотарської лексики. Посесиви загалом не характерні для найменування вершин, оскільки їх уживають здебільшого для називання замешканих територій. Номінація вершин Бойківщини сформувалась давно за основними принципами мікротопонімотворення, коли в назві відображалися характерні ознаки (властивості) об'єкта.

Ключові слова: мікрооронім, вершина, Бойківщина, мотивація, семантика.

Карпатський ландшафт сьогодні є важливим джерелом для вивчення етно- та лінгвогенезу нашого народу. Населення Карпат формують в основному гуцули, лемки та бойки. Бойківщина – край унікальний, цікавий та самобутній, що містить одиниці архаїчної лексики, специфічні фонетичні та морфологічні риси.

Бойківські говірки особливо важливі в карпатській мовній системі. Відомий мовознавець Ю. Шевельов відзначив, що їх роль у карпатській зоні можна порівняти з роллю наддністрянських говірок у зоні, розташованій північніше від Карпат: вони обіймають центральну позицію й характеризуються безперечною тяглістю перебування на власній території [13, с. 973].

Говір бойків привертав увагу багатьох учених, скажімо, І. Свенціцького, І. Зілинського, І. Верхратського, І. Франка, С. Рабій-Карпинської, М. Лесіва, Я. Рігера, Д. Бандрівського, Л. Коць-Григорчук, І. Ощипко, М. Якіма, М. Зубрицької та ін. Лексика, здебільшого загальна, традиційно була в полі зору дослідників, однак власні назви цього краю теж були об'єктами студій. Скажімо, Г. Бучко зосередила увагу на антропонімії, Д. Бучко, С. Вербич, Ю. Карпенко, В. Котович – на ойконімії, оронімії та ін.

Мета статті – з'ясувати семантико-мотиваційні особливості номінації мікрооронімів Бойківщини. До аналізу залучено мікротопонімний матеріал (140 одиниць) із сіл Дрогобицького, Сколівського, Старосамбірського, Турківського районів Львівської області, а також Воловецького, Міжгірського районів Закарпатської області, Долинського та Рожнятівського районів Івано-Франківської області. Найменування зібрано експедиційним шляхом упродовж 2004–2014 рр.

Ороніми, назви гірських об'єктів, містять у собі цінні етнокультурні, соціальні, історичні відомості та яскраво відображають національні особливості

мови, її реліктові елементи. Оронім – вид топоніма, власна назва будь-якого елемента рельєфу земної поверхні: *позитивного / додатного (вал, гора, горб, кряж)* і *негативного / від'ємного (долина, западина, котловина)* [1, с. 144]. Часто оронімами називають як підвищення, заглибини, так і рівнини (*гора, горб, вершина, скеля, берег, хребет, яма, яр, долина, низина* тощо) [8, с. 99–100]. Є й інший погляд, коли негативний рельєф не розглядають у межах оронімії. Скажімо, польський дослідник Р. Мрузек залучає до оронімів об'єкти, що є природними елементами гори чи пасма: *щит, хребет, брама, сідло*, тобто найменування заглибин сюди не входять [15, с. 234]. У світовій практиці теж підтримують топографічне значення винятково височини [18]. О. Суперанська, проте, вважає, що «належність до оронімів позитивних і негативних форм рельєфу лінгвістично виправдана, оскільки часто одні й ті самі лексеми номінують підвищення і низини» [11, с. 254]. Зрештою, у межах рельєфних термінів дійсно відбуваються семантичні зміщення.

У пропонованій роботі основним постулатом слугує визначення, зафіксоване у «Словнику української ономастичної термінології». Однак до уваги взято тільки найменування височин – невеликих вершин, гір, пагорбів, скель. Їх окреслено як мікроороніми – одиниці вертикального простору, важливі для існування людини. Дослідники наголошують: щоб досягнути простір, досить розплющити очі, повернути голову, простягнути руки. Він організовується довкола людини, яка ставить себе в центр макро- й мікрокосму. Це одна з перших реалій буття, яку сприймає та диференціює людина [2, с. 670]. Саме ці факти підтверджують вагомість географічних об'єктів у житті суспільства.

В аналізі мікрооронімів значну роль відіграє наповнення твірної бази та мотивація. Семантико-мотиваційний рівень тісно зв'язаний з апелюваннями та іншими власними найменуваннями. Це може бути абсолютна або відносна мотивованість, що виражається як сукупністю значень, так і певною немотивованістю з сучасного погляду. Ю. Карпенко зауважив, що «топонім містить для нас не ознаки географічного об'єкта, а лише потенційну можливість виражати ці ознаки. Але чим більше дізнаємося ми про об'єкт, тим більшою кількістю ознак насичується його назва. Знання про об'єкт концентрується в його назві, яка може замінити цілі сторінки опису» [4, с. 8]. Однак сьогодні, якщо говорити про мікроороніми, можна з упевненістю сказати, що більшість із них мотивована прозоро.

З семантичного погляду умовно виділяємо такі групи мікрооронімів:

1. **Красевидні**, тобто ті, що виражають природні особливості об'єкта. Вони переважно мотивовані географічними термінами, відображають особливості рослинного покриву, ґрунту тощо. Також сюди входять і метафоричні найменування.

2. **Культурно-історичні**. Мотивувальна база – землеробська, скотарська лексика, культові споруди, типи заселення тощо.

3. **Посесивні**. Мотиваторами ставали імена власників (особові, родові, прізвища або ж прізвиська), соціальні та етнічні назви.

1. Ландшафтні особливості Бойківщини сприяють активному формуванню мікрооронімікону, мотиватори якого відображають підвищені елементи рельєфу. Вони здебільшого представлені географічними термінами, скажімо: *берег, верх, гора, горб, ґрунь, діл, жбир, кичера, клива, магура, обіч, щовб*. Значний відсоток найменувань – результат говіркової практики, тобто діалектні лексеми. Подібні найменування творилися здебільшого за принципом

відображення індивідуальних особливостей об'єкта, у зв'язку з чим очевидна перевага топографічної лексики. Інколи номінований об'єкт збігається з географічним терміном, однак часто й суміжні території, скажімо, пасовища, сінокоси, ліси називають аналогічно (гора *Бескид*, а також ліс, поляна, сінокіс). Це насамперед зв'язано з суспільно-практичним значенням об'єкта або ж іншими вимірами, наприклад, розміром. Тому в статті не взято до уваги такі об'єкти, оскільки це радше метонімічні одиниці.

Семантика «невелика височина» закладена в назвах: *Бéріг*, *Берегі́*, *Бережók*, *Бережкі́*, *Берéговець* < *берег* – «пагорб, підвищення, гора», «берег, край суші, який стикається з водою», «високий стрімкий берег, провалля, урвище» [Rudn., s. 17–18], «берег», «неврожайна, непридатна для обробітку земля», «неужите місце», «узгір'я» [СБГ, ч. 1, с. 50], «берег ріки, потоку», «підвищення, гора, схил гори» [Hrab., s. 32], «круча, стрімкий схил», «гористе місце, пасовисько» [ГГ, с. 23], «берег, пагорб» [Stieb., cz. II, s. 9]. Зазвичай *берегами* були лагідніші форми рельєфу, не такі стрімкі, на означення яких бойки мали спеціальні лексеми.

До цієї групи можна віднести оніми *Горб*, *Горбі́*, *Горбók*, *Горбкі́*, *Горбі́ще*; *Горá*, *Гóрунка*, *Гóрунок*; *Грун(ь)*, *Груні́вкі*, *Гру́ни*; *Менчі́в(л)*. Мотиваторами цих найменувань є апелятиви *горб* – «підвищення», «гора» [Rudn., s. 21; Hrab., s. 21; Stieb., cz. II, s. 29 – 30]; *гора* – «гора, узгір'я у порівнянні з долиною» [Rudn., s. 21]; *грунь* – «гора, узгір'я», «верх, вершечок гори», «гірське поле, висока поляна» [Rudn., s. 20], «узгір'я, пагорб» [Hrab., s. 37]; *мунчел* – імовірно, походить від румунського *tuncel* «горб» [РУС, с. 303].

Цікавий факт, що серед масивів Карпат апелятив *гора* зрідка мотивував об'єкт. Це, мабуть, тлумачиться тим, що гір багато, тому вони потребували деталізованого опису, що відображав би всі «відтінки» орооб'єкта. Деякі оніми мають подвійну мотивацію. Скажімо, мікротопонім *Груни*, крім апелятива, може мотивувати й антропонім *Грун(ь)* [СУІ, с. 95]. Також не варто з абсолютною впевненістю стверджувати, що вказана лексема значеннево входить тільки в цю групу, бо часто навіть у сусідніх селах один апелятив може мати протилежне значення. Однак опитування респондентів виявило, що семантика «невелика височина» найбільш релевантна в більшості досліджуваних населених пунктів.

Сема «лісиста гора з голою вершиною» відбита в найменуваннях: *Кі́(ь)чера*, *Кі́чери* *Кі́че(і)рка* < *кичера* – «гора, поросла лісом, з голою вершиною» [Rudn., s. 24; ГГ, с. 94; Stieb., cz. II, s. 43 – 44]. Етимологію слова *кичера* виводять від праслов'янського *куґєра, яке, очевидно, походить від багатозначного апелятива *кика*, однією з сем якого є «верхівка; верх голови; чуб; чуприна», сягає праслов'янського *кука́ – «щось загнуте, скручене, сплетене, зламане, обрубане» та зводиться до індоєвропейського кореня *keu-k / kouk- / kuk «кривити, гнути, скручувати» [ЕСУМ, т. 2, с. 431, 440].

Клі́ва, *Клі́вка*, *Клі́вы* < *клива* – «гора», «висока гора, поросла темним смерековим лісом», «безодня, глибока яруга», «незаросла вершина», «скеля в лісі» [СБГ, ч. 1, с. 357], «каміння в лісі» [Rudn., s. 23], «незарослий верх гори» [Hrab., s. 40]. М. Юрковський виводив його з румунського *cliva* «схил; стік» [14, с. 196], Ю. Карпенко – від праслов'янського кореня *kliv-, *kliv- з етимологічною суттю «те, що проклюнулося (тобто голий верх над лісом)» або й ще давніший – «кривий» [5, с. 281]. Етимологи, однак, і досі вважають походження цього апелятива незрозумілим [ЕСУМ, т. 2, с. 460]. Мабуть, усе ж варто виводити його від праслов'янського *klivati «клявати» [ЕСУМ, т. 2, с. 467].

Щовб(н), Щóвбик, Чóмбур < *щовб* – «шпиль, верх гори», «лисий верх високої гори, зарослої довкола лісом» [СБГ, ч. 2, с. 396]. Апелятив *щовб* зводиться до праформи **čьlbь* / **ščьlbь* для позначення опуклих, круглих та нерівних форм; гіпотетично входить до гнізда *(s)kel- «гнути, згинати; кривий, гнучкий» [6, с. 63]. На окремих територіях спорадично простежується інше семантичне навантаження – «шпиль гори». Матеріал часто засвідчує вживання протилежних значень в одному терміні. Бойківський оронімікон виражає, однак, провідне значення височини. Всі ці мікротопоніми а ргіогі слов'янського походження, а не румунського, як твердили деякі дослідники раніше.

Значення «скеля, скеляста гора» найчіткіше відображають мікротопоніми *Жбир(ь), Збир(ь)* < *жбир(ь)* – «порослий скелястий пагорб між долинами» [Rudn., s. 34], «горбок між двома високими потоками, русла яких пролягають в одному напрямі, або горбок на схилі гори, а також зрубаний ліс, обрив» [СБГ, ч. 1, с. 249], «важкодоступне місце» [Hrab., s. 53], «стрімка кам'яниста гора; гострий кам'янистий верх гори, скелі; ущелина, виїмка з камінням» [ГГ, с. 68], «зарослий скелястий пагорб між долинами» [Stieb., cz. II, s. 84]. Аналізована лексема багатозначна, що підтверджують джерела [ЕСУМ, т. 2, с. 189]. Проте на Бойківщині *жбир* має здебільшого орографічну семантику – «скеля, гора».

Фонетичний варіант апелятива *скеля* – *шкала* – формує такі мікроороніми: *Шкала під Гвоздóвим, Шкала в Глúбокíм, Шкала за Мишайóм*. На апелятивному рівні *скеля* – «кам'яна брила або гора з стрімкими схилами та гострими виступами» [СУМ, т. 6, с. 259]. Загалом апелятив не частотний у мотивації мікротопонімів Бойківщини.

Значення «висока, стрімка гора» репрезентують оніми: *Аришця* < *аришця* «стрімка дика гора» [Hrab., s. 31], «гори з довгими хребтами» [Rudn., s. 17]. Однак цей апелятив часто мотивують румунським *arșiță* «спека, жара» [РУС, с. 37]. Тож мотиватор міг відображати освітлення гори. У бойківському мікротопоніміконі відомі такі одиниці, як *Восóвня, Осóвня, Осóння* та протилежні за семантикою – *Тíнь, Зáтíнь, Зáтíнци*.

Бéрдо, Бéрця < *бердо* – «стрімка гора, провалля», «гірський зсув» [Rudn., s. 17], «скеля», «кам'яниста земля», «твердий ґрунт», «обрив», «горб», «яма між брилами каміння в річці» [СБГ, ч. 1, с. 49]; етимологічно слово пов'язане з лексемами «вістря» або «гребінь» [ЕСУМ, т. 1, с. 169]; «деталь ткацького верстата» [Фасм., т. 1, с. 152]; вживається в багатьох слов'янських мовах: пол. *bardo* «пагорб, гора або гірський хребет» [17, s. 89], болг. *бърдо* «невисоке, продовгувате, голе підвищення на рівному місці, пагорб»; чes. *brdo* «пагорб»; слц. *brdo* «пагорб кам'янистого утворення» [12, с. 97]. Як видно з матеріалу, в усіх мовах відбито рельєфну семантику. Однак на Бойківщині *бердо* номінує не тільки височини, але й заглибини – «провалля», має гідрографічне значення – «яма в річці» та характеризує твердий ґрунт. Традиційно, проте, у свідомості гірських мешканців *бердо* – стрімка гора.

До цієї групи умовно зараховано й мікротопоніми *Зóмкло, Зóмкля* < *зомпля* – «стрімка гора», «схил гори», «узгір'я» [СБГ, ч. 1, с. 318]; *Рíпа* < *рипа* – «стрімкий берег, узбіччя гори, провалля» [Rudn., s. 30]; *Стíна* < *стіна, стінка* – «стрімка гора» [Rudn., s. 31].

Провідне навантаження «гора як межовий знак» відтворюють ороніми *Бескíд, Бéскí(і)ди* < *бескид* – «узгір'я, гірський хребет» [Rudn., s. 18], «межа, діл, полонина» [Stieb., cz. II, s. 10], «недоступна стрімка вершина» [ГГ, с. 24].

Найімовірнішою є первісна семантика «поділ, межа» [SP, t. 1, s. 217–218]. Інші тлумачення подано в українських лексикографічних джерелах [ЕСУМ, т. 1, с.177]. Однак питання етимології цього топоніма, що відомий іншим слов'янським мовам, мабуть, і сьогодні є неоднозначним.

Подібне значення в апелятива-мотиватора *dil* – «гора, яка ділить, наприклад, два села, гори, ріки, долини», «гора, підвищення» [Rudn., s. 20], «пасмо гір, вододіл» [СБГ, ч. 1, с. 220; Stieb., cz. II, s. 20; Hrab., s. 35]: *Діл(в), Ділі, Ділок*. Вказаний апелятив може ще мати додаткове навантаження як вимірювальна одиниця в сільськогосподарській царині. Проте на Бойківщині пріоритетна орографічна семантика.

Семантика «висока гора» відбита в найменуваннях *Măguza, Mătura, Mógura* < *mag(t)ura* [Гр., т. 2, с. 306; Rudn., s. 25; Stieb., cz. II, s. 46; Hrab., s. 42]. Це слово дослідники вважають запозиченням з румунської мови – *măhura* «вершина» [16, s. 159], яке походить від давнішого **magula* і зводиться до праслов'янського *toгуla* «могила» [ЕСУМ, т. 3, с. 356]. Питання дискусійне, однак більшість дослідників вважає, що *магура* походить від слов'янської *могили*.

Мікротопоніми не з прямими, а переносними ознаками в основі (метафоричні найменування) формують своєрідний елемент досліджуваного простору. Згідно з ономастичною термінологією, метафорична власна назва виражає дійсну чи ймовірну подібність названого об'єкта з іншим предметом [7, с. 164]. Гірські вершини становлять джерело для творення образних онімів. У метафоризації як різновиді пропріальної номінації «яскравими фарбами відображається ономастична креативність людей, їх бажання та вміння надати географічним об'єктам нестандартні, свіжі назви, які, ґрунтуючись на реаліях довкілля, певною мірою демонструють світобачення мовців і тісно пов'язані з їх мовною картиною світу. Топонімі метафори народжуються у живому мовленні людей. Вони часто залишаються на мовленнєвому рівні і лише подекуди, долаючи ономастичну усталеність, консервативність, пробивають собі шлях до офіційного визнання» [9, с. 167].

Основою потенційних метафоричних назв слугує насамперед соматична та побутова лексика. На думку І. Железняк, лексеми зі значенням частин тіла людини і тварин у функції онімів є глобальною топонімічною закономірністю [3, с. 71]. Варто зауважити, що багато з цих первісних метафор сьогодні має усталене орографічне значення. Скажімо, *ребро* – це «схил гори, кручі, скелі» [Мар., с. 246], *ріг* – «передгір'я; гостра вершина» [Мар., с. 247], *сідло* – «сідловина гори; міжгір'я» [СБГ, ч. 2, с. 217–218].

На Бойківщині зафіксовано низку цікавих метафоричних онімів: *Батіг, Віли, Вінець, Ключ, Обух, Піщик, Яйко*. Вони яскраво відображають результат народного мислення, світосприйняття та освоєння простору. Побутова мотиваційна лексика виражала насамперед елементи господарської діяльності. Ця домінанта впливає з традиційного способу життя бойків.

Ще одну групу формують мікроороніми з певними характеристиками об'єкта в основі. На думку О. Стрижака, «топонімами спочатку ставали звичайні слова: вода, гора, ліс, пустиня, поле, річка. Пізніше, коли люди почали освоювати значні простори, на яких були гори, озера, ліси і т. ін., вони потребували розрізнення таких об'єктів. Для цього використовувалися різні означення, що характеризували ці об'єкти за кольором, величиною, формою, призначенням тощо» [10, с. 3–4]. Атрибутиви переважно відображали *рослинний покрив (чи його*

відсутність): Буківська, Зарослий, Косматий, Кудревий, Верх Лісний, Оброслий Вєршок, Ліса Горá, Лісий Верх, Плетніста, Смерековáта, Хацовáта, Чістий Горб, Ялинковáтий, Ясеновáта; **забарвлення**: Сіна Кічера, Чорна Горá, Чорний Горб, Чорний Діл, Чорна Ріпа; **грунтові особливості**: Багнуватий, Гнилий, Каменіста, Каменістий, Камінний, Пісковáта; **квантитативні ознаки**: Другий Пріпір, Середна, Середний (Серенний), Пєрший Пріпір, Четвєртий Вірєх; **фізичні особливості об'єкта (форма, розмір тощо)**: Велика, Велика Кічерка, Велика Гірка, Великий Вєрх, Висока Горá, Високій (Вірєх), Висока (Високі), Гострий Вєршок, Острий Вєршок, Довга, Довгий Горб, Крáсна, Кривий, Кругла Горá, Малá, Плєсковáтий, Товстий Верх, Товстий Грунь.

Зазначені атрибутивні назви ідентифікувалися з глухими, запущеними, віддаленими місцями, відображали кольорову палітру та фізичні особливості об'єктів. Найбільше виявлено найменувань, мотивом яких став рослинний покрив та візуальна характеристика гір, що можна пояснити специфікою краєвиду.

З усієї кількості аналізованих онімів 100 одиниць мотивують апелювати краєвидного характеру. Ця тенденція впливає з основного принципу мікротопонімоторення, де домінує вираження індивідуальних особливостей об'єкта.

2. Культурно-історична мотивація простежується в онімах, похідних від землеробської, скотарської лексики та найменувань господарських реалій. Ці апелювати первісно вказували на суспільно-економічний розвиток краю. Відомо, що Бойківщина – територія землеробства та тваринництва. Оскільки землі часто були малоприсадними для ведення господарства, місцеві мешканці вдавалися до спеціальних способів їх поліпшення, особливо до підсічно-вогневого.

Бойківський мікротопонімікон відображає такі землеробські одиниці: *Згар(ь)*, *Згáри*, *Згáрчина*, *Пóгар(ь)*, *Погáрі*, *Погáрка*, *Погорілиць*. Відповідні мікроороніми мотивують апелювати *згар(ь)* та *погар(ь)* зі значеннями «місце після спаленого лісу» [Rudn., s. 34]; «місце, випалене вогнем чи сонцем» [Rudn., s. 28]; «згарище в лісі», «поруб в лісі» [СБГ, ч. 2, с. 91].

Мотиви корчування, вирубування лісів та подальше перекопування землі відображають мікротопоніми: *Бутині*, *Зруб*, *Прóсїч*, *Пáсіки*, *Чєртїж*, *Копанїни*. Мотиватори – *бутини* – «місце вирубу в лісі»; «грубий обтесаний пень» [Hrab., s. 33]; «зруб у лісі» [СБГ, ч. 1, с. 78]; *зруб* – «місце, де зрубано ліс» [Rudn., s. 34]; «місце, на якому вирубане ліс для землевикористання» [Rudn., s. 27; Hrab., s. 42; Stieb., t. II, s. 45, 55]; *пасїка* – «місце, на якому вирубане ліс для обробітку поля» [Rudn., s. 27]; *чєртїж* – «частина поля, отримана внаслідок вирубки і викорчовування лісу» [Rudn., s. 19], «галявина в лісі на зрубі», «лука в лісі», «поле на місці викорчованого лісу» «пасовище на зрубі в лісі», «хаші, місця, зарослі кущами» [СБГ, ч. 1, с. 367–368]; *копань* – «випалене місце в лісі, перекопане для засіву збіжжя» [Rudn., s. 23]; «пасовище в лісі, на зрубі» [СБГ, ч. 1, с. 357]. Такі назви були характерні для полів, галявин, пасовищ, однак поодинокі для номінації гір.

Зафіксовано небагато одиниць, пов'язаних із тваринництвом: *Свинáрька*, *Скотáрницї*. Тенденцію можна пояснити неможливістю займатися цим видом господарської діяльності високо в горах, тому пріоритетними вони були для пологих територій.

Назв вершин, що втілювали б види поселення, у мікротопоніміконі Бойківщини зовсім мало. Це зрозуміло, оскільки такі найменування відображають

насамперед заселені об'єкти. Однак декілька одиниць усе ж виявлено: *Городище*, *Хатчиці*. Щодо першої, то це доволі давня назва, зв'язана з оборонними функціями. Походить від праслов'янського *gordъ «фортеця; місто; мур; укріплене місце; огорожа; паркан» [ЕСУМ, т. 1, с. 570 – 571]. Суфікс *-иц(е)* локального характеру. Назва з цим афіксом вказувала на територію, де були колись укріплення, фортифікаційні споруди. Таке саме навантаження має онім *Хатчиці*, тобто на горі колись були розташовані хати. Загалом, виявлені оніми не домінують у номінуванні гір та вершин (усього 17 назв).

3. Антропонімний чинник у мікрооронімах менш відчутний, ніж, скажімо, у найменуваннях кутків села, сінокосів, орних полів, оскільки гори – природні формації – зазнають меншого людського впливу та змін. Та не можна категорично стверджувати, що назви вершин не залежать від людини, бо номінацію самого локусу здійснює винятково певна особа чи група осіб. На горах зрідка проводять певну господарську діяльність, селяться, випасають худоби через те, що це зазвичай важкодоступні місця. Саме тому мікроороніми є стійким онімним фондом, який незмінно функціонує упродовж століть, тобто не зазнає активного соціального втручання.

Але, зважаючи на суворі умови життя, гірські мешканці всіляко намагалися освоїти землі, навіть гористі. Тому головними маркерами вершин ставали назви з етнічною, соціальною, індивідуальною та родовою приналежністю: *Руський Вирьх*, *Руський Звенів*; *Панська Горá*, *Попівка*; *Вайдін*, *Васильків*, *Вонсалова Горá*, *Гринішиного Берегі*, *Гулина*, *Данілових*, *Карпівські Вєришки*, *Кізів*, *Коньова*, *Маринців Вирьх*, *Наумова*, *Титина*, *Феданя*, *Фелів'ята*, *Шутичів*, *Шутовы*. Опорні денотати здебільшого редукувались, оскільки були відомими, а тому й необов'язковими у комунікації. Найменше виявлено відсоціальних та відетнонімних найменувань, що тлумачиться їх відносно невеликою кількістю загалом у мікротопонімії, а також тим, що їх вживали переважно для заселених об'єктів. Порівняно більше посесивно-релятивних мікрооронімів, похідних від особових імен. Ці назви вказували на власника території, який переважно робив там сінокоси, пас худобу, зрідка вирощував культурні рослини. На Бойківщині також відомий факт поселення сім'ї «на вирьхах (вершках)». Упродовж усього літа люди проживали в горах, косили сіно, збирали ягоди, гриби, а восени спускались у село. Тому такі верхи часто відображали ймення цілої сім'ї, родини. Зафіксовано 23 мікротопонімні одиниці вказаної групи.

Отже, мікроороніми – давні стійкі назви, що збереглися в топоніміконі Бойківщини. Найчастіше мотиваторами ставала рельєфна лексика, що прямо або ж образно вказувала на краєвидні особливості. Термінна система розгалужена з метою детальної характеристики мікрооб'єктів. Найбільше виявлено апелятивів *верх*, *горб*, *кичера*, *клива*, *магура* в основі мікрооронімів. Різноманітні також атрибутивні сполуки, що відбивали здебільшого рослинний покрив та форми об'єкта. Невисока чисельність мікротопонімів культурного походження, оскільки люди «освоювали» переважно пологіші території. Посесивні мікроороніми теж не становлять домінанти, однак передають водночас усі відтінки бойківського антропонімікону. Отже, ороніми формують вагомий відсоток у бойківському мікротопоніміконі та відбивають головні принципи номінації в цьому регіоні.

СПИСОК УМОВНИХ СКОРОЧЕНЬ:

- ГГ – Гуцульські говірки : короткий словник / [відп. ред. Я. Закревська]. – Л., 1997. – 232 с.;
- Гр. – Грінченко Б. Словарь української мови: в 4-х т. / Б. Грінченко. – К. : Вид-во АН УРСР, 1958. – Т. 1. – 494 с.; Т. 2. – 573 с.; 1959. – Т. 3. – 506 с.; Т. 4. – 563 с. [Репринтне відтвор. вид. 1907–1909 pp.];
- ЕСУМ – Етимологічний словник української мови : у 7 т. – К.: Наук. думка, 1982. – Т. 1. – 632 с.; 1985. – Т. 2. – 572 с.; 1989. – Т. 3. – 552 с.; 2003. – Т. 4. – 656 с.; 2006. – Т. 5. – 704 с.; 2012. – Т. 6. – 568 с.
- Мар. – Марусенко Т.А. Матеріали к словарю украинских географических апеллятивов (названия рельефов) / Т.А. Марусенко // Полесье (Лингвистика. Археология. Топонимика). – М. : Наука, 1968. – С. 206–255.
- РУС – Румунсько-український словник. – Бухарест, 1963. – 563 с.
- СБГ – *Онишкевич М.Й.* Словник бойківських говірок / М.Й. Онишкевич. – К., 1984. – Ч. 1–2;
- СУІ – *Трійняк І.І.* Словник українських імен / І.І. Трійняк. – К. : «Довіра», 2005. – 509 с.
- СУМ – Словник української мови. – К.: Наук. думка, 1970–1980. – Т. I–XI.
- Фасм. – *Фасмэр М.* Этимологический словарь русского языка / М. Фасмэр. – М., 1964–1969. – Т. 1–4.
- Hrab. – *Hrabec S.* Nazwy geograficzne Huculszczyzny / S. Hrabec. – Kraków, 1950. – 264 s.;
- Rudn. – *Rudnicki J.* Nazwy geograficzne Wojkowszczyzny. – Lwów, 1939. – 255 s.
- SP – Słownik prasłowiański / [pod red. F. Slawskiego]. – Wrocław etc., 1974. – Т. 1. – 487 s.
- Stieb. – *Stieber Z.* Toponomastyka Łemkowszczyzny. Część II. Nazwy terenowe / Z. Stieber. – Łódź, 1949. – Nr. 6. – 114 s.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ:

1. *Бучко Д., Ткачова Н.* Словник української ономастичної термінології / Дмитро Бучко, Наталія Ткачова. – Х. : Ранок-НТ, 2012. – 256 с.
2. *Гак В.Г.* Языковые преобразования / В.Г. Гак. – М. : Языки русской культуры, 1998. – 763 с.
3. *Железняк І.М.* Гідроніми і *nomina topographica* (басейн Ірпіня) / І.М. Железняк // Питання історичної ономастики. – К., 1994. – С. 63–83.
4. *Карпенко Ю.А.* Взаимосвязь географических терминов и топонимов / Ю.А. Карпенко // Местные географические термины в топонимии. – М. : Наука, 1966. – С. 6–9.
5. *Карпенко Ю.* Праслов'яни в Українських Карпатах: свідчення гідро- та оронімії / Ю. Карпенко // Мовознавство. Доповіді та повідомлення на IV Міжнародному конгресі українців. – К. : Пульсари, 2002. – С. 278–282.
6. Ономастика Полісся / [відп. ред. І. М. Железняк]. – К., 1999. – 234 с.

7. Основен систем и терминологија на словенската ономастика. Основная система и терминология славянской ономастики. Grundsystem und terminologie der slawischen onomastik. – Скопје-Скопье-Skopje, 1983. – 412 с.
8. Подольская Н.В. Словарь русской ономастической терминологии / Н.В. Подольская. – М. : Наука, 1988. – 192 с.
9. Скляренко О. Типологічна ономастика : монографія : у 5 кн. Книга перша: Лексико-семантичні особливості онімного простору / Олексій Скляренко, Ольга Скляренко. – Одеса : «Астропринт», 2012. – 416 с.
10. Стрижак О.С. Про що розповідають географічні назви / О.С. Стрижак. – К. : Наук. думка, 1967. – 128 с.
11. Супранская А.В. Оронимия России // Toponimia i oronimia / [pod red. A. Cieślukowey i B. Czopek-Korciuch]. – Kraków : Wyd-wo Naukowe DWN, 2001. – S. 249–256.
12. Толстой Н.И. Славянская географическая терминология: Семасиологический аспект / Н.И. Толстой. – М., 1969. – 261 с.
13. Шевельов Ю. Исторична фонологія української мови / [перекл. з англ. С. Вакуленко, А. Даниленко]. – Х. : Акта, 2002. – 1055 с.
14. Юрковський М. Терміни, які позначають вершину в українській мові / М. Юрковський // Восточнославянская ономастика. Материалы и исследования. – М., 1979. – С. 194–201.
15. Mrózek R. Status oronimii w subsystemie toponimicznym i w toponomastyce // Toponimia i oronimia / [pod red. A. Cieślukowey i B. Czopek-Korciuch]. – Kraków : Wyd-wo Naukowe DWN, 2001. – S. 231–236.
16. Vrabie E. Influenta limbii române asupra limbii ucrainene / E. Vrabie. – București, 1967. – 198 s.
17. Zbieranie i opracowywanie nazw geograficznych. Przewodnik toponimiczny. Część II. Opracowywanie językowe nazw. – Warszawa : Główny Urząd geodezji i kartografiji, 2003. – 109 s.
18. Glossaire de la terminologie toponymique // [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.ngi.be/FR/glossaire/glossfr.op.htm>.

Стаття надійшла до редколегії 12. 09. 2015

Доопрацьована 10. 10. 2015

прийнята до друку 20. 10. 2015

NOMINATION OF BOIKIVSHCHYNA'S PEAKS: SEMANTIC-MOTIVATIONAL ASPECT

Natalia Sokil-Klepar

*Ivan Franko National University of Lviv,
Department of Ukrainian Language,
Universytets'ka Str., 1/234, 79001, Lviv, Ukraine,
phone: (032) 239 47 17*

The proposed article deals with the Boikivshchyna's microtoponyms – of the unique, interesting and specific region. Carpathian landscape is a powerful and important source in the

development of ethno- and lingual origin of our people. To the microtoponyms are included names of streams, wetlands, trails, forests, pastures, tops, hills – all that informs primarily about the organization of landscape areas. The main emphasis is on oronims – proper names of landscape elements on the earth's surface. The semantic content of the term "oronim" to this day remains controversial.

Microoronims nominate elements of "vertical" space. They are analyzed through the prism of semantic motivational features. Geographical names are merged into three groups: connected with landscape; cultural and historical; possessive microoronims.

The work revealed that most of microoronims were created from geographical terms: *top*; from external features of the object: *a large, high*; of vegetation, *overgrown, shaggy*. Cultural and historical group of microtoponyms units is represented by agricultural and cattle lexicon: *pohar, kosharysche*. Possessives are not generally characteristic for peaks' nomination as they are used primarily for naming inhabited areas. Nomination of Boikivshchyna's peaks was formed long ago by the basic principles of microtoponyms' creation when in the title were concentrated characteristic features (properties) of the object.

Key words: microoronim, motivation, peak, Boikivshchyna, semantic.